
**РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНА ЛЬНА ЕКОНОМІКА**

УДК 332.1:316.334.52(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-4-48>**Ревко А.М.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
Чернігівського національного технологічного університету**Revko Alona**

Chernihiv National University of Technology

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ
СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ
СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНУ****METHODOLOGICAL BASES OF ASSESSING THE INFLUENCE
OF SOCIAL INFRASTRUCTURE ON THE TRANSFORMATION
OF SOCIO-HUMANITARIAN SPACE IN THE REGION**

Статтю присвячено дослідженню особливостей функціонування соціальної інфраструктури як каталізатора розвитку соціогуманітарного простору регіонів України. Встановлено, що метою трансформації соціогуманітарного простору є створення повноцінних умов для відтворення людського потенціалу завдяки рівному доступу до якісної освіти й медицини, розвитку мистецтва, фізичної культури, спорту. Доведено, що методологія модернізації системи соціальної інфраструктури являє собою сукупність взаємозумовлених методологічних принципів, підходів, закономірностей, методів, критеріїв, інструментів, чинників та етапів, які формують підґрунтя для забезпечення трансформації регіонального соціогуманітарного простору. Запропоновано перелік принципів модернізації соціальної інфраструктури регіону доповнити принципами партисипаційності та континуальності. Розроблено авторську методику оцінки впливу соціальної інфраструктури на трансформацію соціогуманітарного простору регіонів України.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, соціогуманітарний простір регіону, трансформація, принципи, партисипаційність, континуальність, просторовий розвиток.

Статья посвящена исследованию особенностей функционирования социальной инфраструктуры как катализатора развития социогуманитарного пространства регионов Украины. Установлено, что целью трансформации социогуманитарного пространства является создание полноценных условий для воспроизводства человеческого потенциала благодаря равному доступу к качественному образованию и медицине, развитию искусства, физической культуры, спорта. Доказано, что методология модернизации системы социальной инфраструктуры представляет собой совокупность взаимообусловленных методологических принципов, подходов, закономерностей, методов, критериев, инструментов, факторов и этапов, которые формируют основу для обеспечения трансформации регионального социогуманитарного пространства. Предложено перечень принципов модернизации социальной инфраструктуры региона дополнить принципами партисипационности и континуальности. Разработана авторская методика оценки влияния социальной инфраструктуры на трансформацию социогуманитарного пространства регионов Украины.

Ключевые слова: социальная инфраструктура, социогуманитарное пространство региона, трансформация, принципы, партисипационность, континуальность, пространственное развитие.

The article is devoted to the study of the peculiarities of the functioning of social infrastructure as a catalyst for the development of socio-humanitarian space of the Ukrainian regions. It is proved that the concept of transformation of the socio-humanitarian space of the region is conditioned both by the specifics of public relations regarding the reproduction and improvement of the productive forces of the region, as well as the formation and functioning of relevant institutions and infrastructure. It is established that the purpose of transformation of socio-humanitarian space is to create adequate conditions for the reproduction of human potential. This is possible thanks to equal access to quality education and

medicine, improving the well-being of the population, the development of art, physical culture, sports, providing opportunities for spiritual development. It is proved that the methodology of modernization of the social infrastructure system is a set of mutually agreed methodological principles, approaches, regularities, methods, criteria, tools, factors and stages. They form the basis for ensuring the transformation of the regional socio-humanitarian space. The list of principles of modernization of the social infrastructure of the region is proposed to be supplemented with the principles of participation and continuity. The author's method of assessing the influence of social infrastructure on the transformation of socio-humanitarian space of Ukrainian regions is developed. The influence of social infrastructure on the transformation of socio-humanitarian space of Ukrainian regions is evaluated. It is determined that the greatest influence of social infrastructure on the development of socio-humanitarian space in 2017 are in 3 oblasts of Ukraine: L'vivs'ka, Kharkivs'ka and Dnipropetrovs'ka. The worst conditions for the development of socio-humanitarian space are in Zakarpats'ka, Kyivs'ka, Mykolayivs'ka and Khersons'ka oblasts. It is proved that productive cooperation between all branches of government is an important direction of overcoming the negative tendency of transformation of socio-humanitarian space.

Key words: social infrastructure, socio-humanitarian space of the region, transformation, principles, participatory, continuity, spatial development.

Постановка проблеми. Однією з ключових проблем досягнення стійкості соціальної інфраструктури регіонів є трансформація соціогуманітарного простору України, створення умов для розвитку людського потенціалу через знання, етнокультурні, соціальні та духовні цінності.

З огляду на це, актуальним у контексті даного дослідження є вивчення особливостей поточного стану соціальної інфраструктури на регіональному рівні, що в сучасних умовах прояву глобалізаційних та інтеграційних процесів може розглядатися як засіб розвитку регіонального економічного простору та оптимізації територіально-галузевої структури регіональних відтворювальних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічним питанням оцінки соціальної інфраструктури регіону присвячено праці М. Бутка [1], М. Долати [2], Т. Пепа [3], Л. Чернюк [3] та ін.

Незважаючи на вагомість наукового доробку, актуальним питанням залишається оцінка впливу соціальної інфраструктури на розвиток соціогуманітарного простору регіону.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження особливостей функціонування соціальної інфраструктури як каталізатора розвитку соціогуманітарного простору регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепт трансформації соціогуманітарного простору регіону зумовлений як специфікою суспільних відносин щодо відтворення та вдосконалення продуктивних сил регіону, так і формуванням та функціонуванням відповідних інституцій та інфраструктури. Використання категорії «трансформація» відносно соціогуманітарного простору регіону зумовлене необхідністю кардинальних незворотних змін кількісного та якісного характеру системи соціальної інфраструктури, які переводять систему на якісно новий

рівень функціонування і формують нову модель взаємодії із зовнішнім оточенням.

Варто зазначити, що метою трансформації соціогуманітарного простору є створення повноцінних умов для відтворення людського потенціалу завдяки рівному доступу до якісної освіти й медицини, поліпшенню добробуту населення, розвитку мистецтва, фізичної культури, спорту, забезпеченню можливостей для духовного розвитку людини. Саме модернізація соціальної інфраструктури впливає на трансформацію соціогуманітарного простору, в якому вона діє, та є динамічним чинником, який активізує діяльність територіальних громад, здійснює як прямий, так і непрямий вплив на соціально-економічний розвиток просторових координат.

Методологія модернізації системи соціальної інфраструктури являє собою сукупність взаємозумовлених методологічних принципів, підходів, закономірностей, методів, критеріїв, інструментів, чинників та етапів, які формують підґрунтя для забезпечення трансформації регіонального соціогуманітарного простору (рис. 1).

Використовуючи розробки вітчизняних та зарубіжних науковців [1, с. 95–101; 2, с. 40–44; 3, с. 29–35], нами обґрунтовано систему методологічних принципів, яка є базою для оцінки соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору України. Дану систему принципів формування соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору доцільно розділити на загальнонаукові та специфічні. До загальнонаукових слід віднести принципи історизму, системності, комплексності, ієрархічності, збалансованості, пропорційності, науковості та ефективності. Група принципів специфічного характеру стосується розвитку соціогуманітарного простору соціальної інфраструктури. Соціогуманітарний концепт полягає у формуванні динамічного, гармонізованого середовища існування та розвитку суспільства з усіма

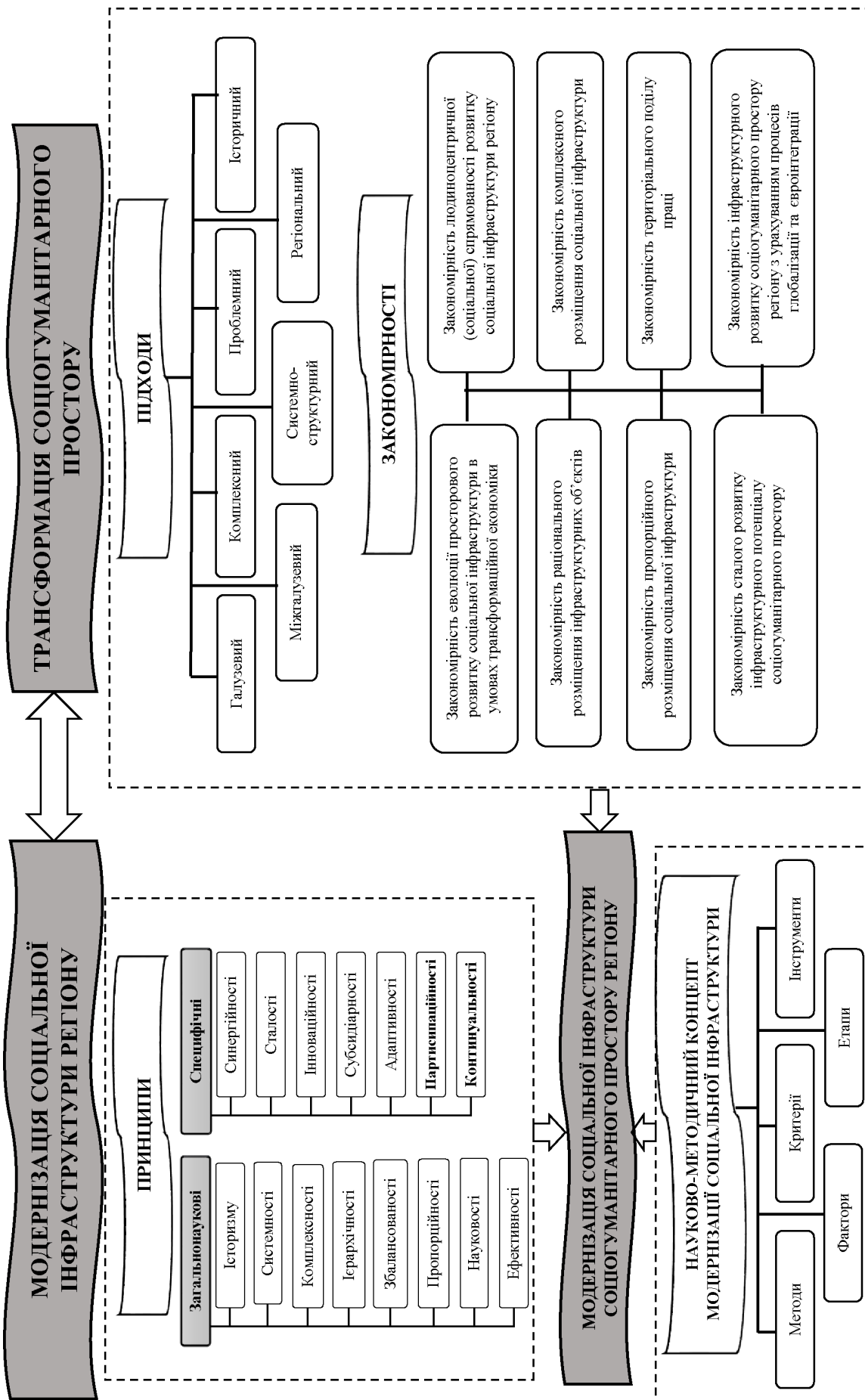

Рис. 1. Методологія модернізації соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіону

Джерело: розроблено автором

притаманними йому ознаками (економічними, соціальними, духовними, культурними, ціннісними, етнічними тощо). До специфічних функцій віднесено принципи синергійності, сталості, інноваційності, субсидарності та адаптивності.

На нашу думку, зазначений перелік принципів модернізації соціальної інфраструктури регіону доцільно доповнити принципами *партисипаційності* та *континуальності* (рис. 1).

Принцип *партисипаційності* полягає у відчутті людей себе частиною своїх громад шляхом активної участі у прийнятті рішень щодо розвитку компонентів соціальної інфраструктури (освіти, культури, охорони здоров'я), їх згуртованості та спрямованості на вирішенні соціальних проблем, успадкованих та накопичених у трансформаційний період.

Принцип *континуальності* передбачає розуміння історичного процесу формування та розвитку соціогуманітарного простору. Термін «континуальність» походить від лат. *continualis* – «безперервний». Континуальність соціогуманітарного простору регіонів України відображає сукупність соціально-економічних цінностей територіальних громад, їх постійне, континуальне, вдосконалення [4, с. 165–167].

Для оцінки рівня розбудови соціальної інфраструктури та її впливу на соціогуманітарний розвиток регіонів України пропонується авторська методика, яка включає дослідження часткових синтетичних показників для окремих компонентів соціальної інфраструктури (частковий підхід) та інтегрального показника розвитку соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору України (так званий загальний підхід) на основі синергійного індексу.

Методику оцінки впливу соціальної інфраструктури на трансформацію соціогуманітарного простору регіонів України можна розділити на такі етапи:

1. Визначення переліку статистичних показників розвитку соціальної інфраструктури.
2. Визначення сфер (компонентів) розвитку соціальної інфраструктури.
3. Групування показників відповідно до сфер розвитку соціальної інфраструктури.
4. Оцінка соціальної інфраструктури на основі статистичних показників.
5. Виключення змінних із низьким рівнем диференціації та сильно корельованих змінних.
6. Поділ відібраних змінних на стимулятори та дестимулятори.
7. Нормалізація змінних методом стандартизації.
8. Створення часткових синтетичних індексів для кожної компоненти соціальної інфраструктури методом лінійного впорядкування Джуліана Перкала.

9. Ранжування регіонів України за рівнем розвитку компонентів соціальної інфраструктури (частковий підхід).

10. Кластерний аналіз соціальної інфраструктури методом k-середніх.

11. Виділення кластерів розвитку сфер соціальної інфраструктури.

12. Визначення інтегрального синтетичного індексу розвитку соціальної інфраструктури регіонів.

13. Ранжування регіонів України за рівнем розвитку соціальної інфраструктури.

Синергійний індекс визначено за допомогою методу лінійного впорядкування Джуліана Перкала, також відомого як Z-Scores, шляхом стандартизації середніх значень досліджуваних показників. Відповідно до запропонованої методики, було проведено кластерний аналіз регіонів методом k-середніх за допомогою програми STATISTICA та створено рейтинг областей України за рівнем розвитку соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору.

Результати оцінки впливу соціальної інфраструктури на трансформацію соціогуманітарного простору регіонів України представлено на рис. 2.

Дослідження особливостей функціонування соціальної інфраструктури регіонів України доводить, що найбільший вплив соціальної інфраструктури на розвиток соціогуманітарного простору в 2017 р. спостерігався у трьох областях України: Львівській, Харківській та Дніпропетровській (група А), що пов'язано з високим значенням у цих регіонах часткових синтетичних показників освітньої та медичної сфер соціальної інфраструктури.

Група В включає найбільшу кількість областей, переважно Західної України, та складається з восьми провідних регіонів, де спостерігався рівень розвитку соціальної інфраструктури вище середнього, серед них – Рівненська, Тернопільська, Івано-Франківська, Хмельницька, Житомирська, Вінницька, Чернігівська та Одеська області.

Середній рівень розвитку соціальної інфраструктури спостерігався у семи периферійних регіонах, а саме Волинській, Чернівецькій, Сумській, Полтавській, Черкаській, Кіровоградській та Запорізькій областях.

До групи D, тобто регіонів-аутсайдерів, віднесено чотири регіони: Закарпатську, Київську, Миколаївську та Херсонську області, де в 2017 р. спостерігався найнижчий рівень розвитку всіх сфер соціальної інфраструктури.

Висновки з даного дослідження. Результати дослідження особливостей функціонування соціальної інфраструктури як каталізатора розвитку соціогуманітарного простору регіонів України дають підстави для висновків, що Україна має виражену просторову нерівномірність розвитку соціальної інфраструктури. Крім того, за певного досяг-

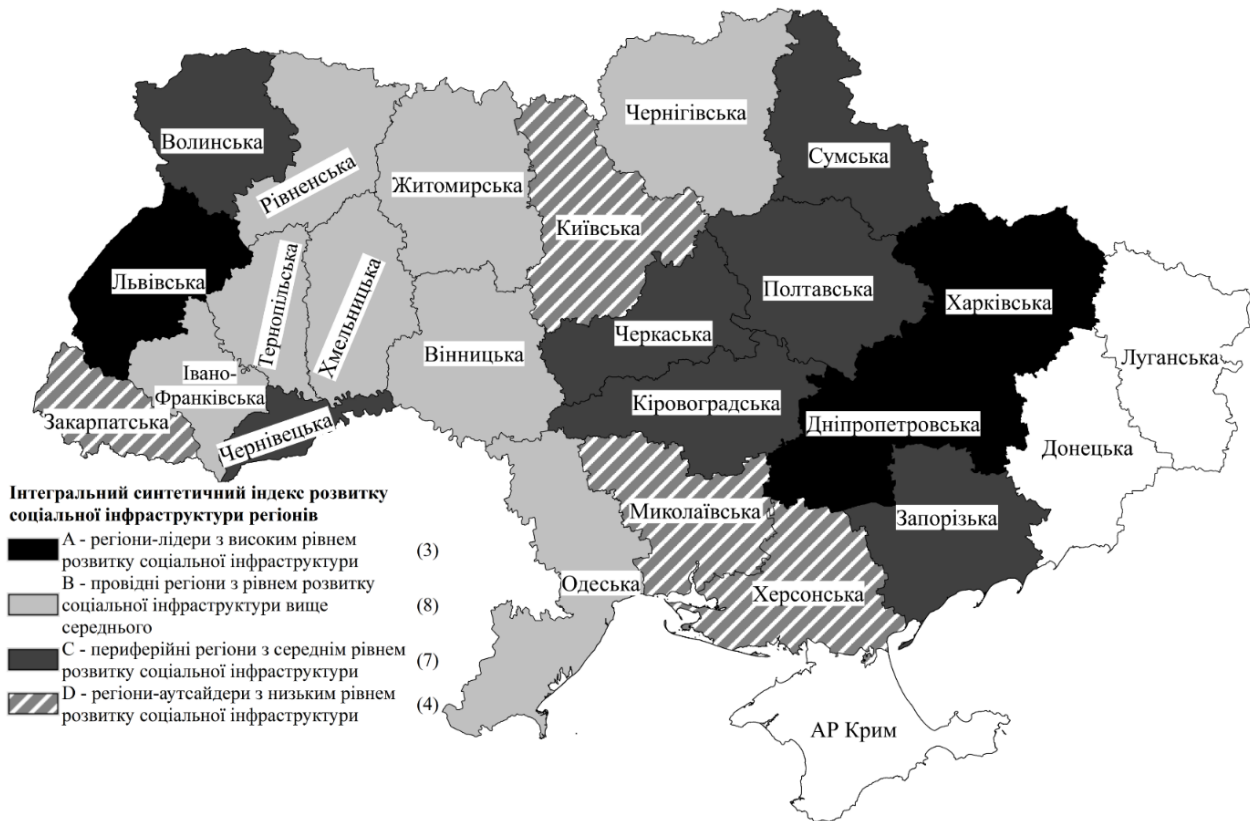

Рис. 2. Розвиток соціальної інфраструктури соціогуманітарного простору регіонів України в 2017 р.

Джерело: розроблено автором

нення розвитку соціальної інфраструктури регіону як складової частини соціогуманітарного простору завдяки розвинутій мережі інституцій різного рівня стан і розвиток її не можна визнати задовільним. У 2017 р. найгірші умови розвитку соціогуманітарного простору склалися в Закарпатській, Київській, Миколаївській та Херсонській областях.

Важливим напрямом подолання даної негативної тенденції, на нашу думку, є продуктивна співпраця між усіма ланками управління, оскільки від ієрархії і співробітництва у цій сфері залежить реалізація суспільних цілей, однією з яких є виховання здорового й освіченого соціуму.

Список використаних джерел:

1. Бутко М.П., Ревко А.М. Соціальні імперативи якісного розвитку продуктивних сил регіонів України : монографія / за заг. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М.П. Бутка. Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2016. 276 с.
2. Dolata M. Infrastruktura Społeczna jako Czynn timerównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich. *Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Roczniki Naukowe*. 2016. Tom XVI. Zeszyt 5. P. 40–44.
3. Пєпа Т.В., Чернюк Л.Г. Інфраструктурне забезпечення соціального розвитку регіонів України (методолого-організаційний аспект) : монографія. Вінниця, 2015. 280 с.
4. Рєвко А.М. Методологічні принципи та критерії структурного аналізу соціальної інфраструктури регіонів України. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1(492). С. 164–169.

References:

1. Butko M.P., Revko A.M. (2016). *Social`ni imperaty`vy` yakisnogo rozvy`tku produkty`vny`x sy`l regioniv Ukrainy`* [Social imperatives of qualitative development of productive forces of Ukrainian regions] : monografiya / za zag. nauk. ker. d-ra ekon. nauk, prof. M.P. Butka. Chernigiv : Chernig. nacz. technol. un-t, 276 p. (in Ukrainian)

2. Dolata M. (2016). Infrastruktura Społeczna jako Czynniki Zrównowzonego Rozwoju Obszarów Wiejskich [Social Infrastructure as a Factor of Sustainable Rural Development]. *Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Roczniki Naukowe*. Tom XVI. Zeszyt 5. Pp. 40–44. (in Polish)
3. Pepa T.V., Chernyuk L.G. (2015). *Infrastrukturne zabezpechennya social`nogo rozvy`tku regioniv Ukrayiny` (metodologo-organizacijny`j aspekt)* [Infrastructure support of social development of Ukrainian regions (methodological and organizational aspect)]: monografiya. Vinny`cya, 280 p. (in Ukrainian)
4. Revko A.M. (2019). Metodologichni pry`ncy`py` ta kry`teriyi struktornogo analizu social`noyi infrastruktury` regioniv Ukrayiny` [Methodological principles and criteria for structural analysis of social infrastructure of Ukrainian regions]. *Biznes Inform : naukovy`j zhurnal*. Nr. 1(492). Pp. 164–169. (in Ukrainian)